

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна

Кафедра історії Східної Європи

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Перший проректор
проф. Ю. В. Холін

“ _____ ” _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни
Історіографія історії Росії (з найдавніших часів до поч. XX ст.)

(назва навчальної дисципліни)

6.020302 історія
спеціальність (напря́м) _____

історичний
факультет _____

2016/2017 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою факультету
(інституту, центру)

“ _____ ” _____ 20__ року, протокол №__

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: Духопельников В. М., к. і. н, професор

Програму схвалено на засіданні кафедри
Історії Східної Європи

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року №__

проф. Духопельников В. М.
В. о. завідувача кафедри _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією
історичного

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “ _____ ” _____ 20__ року №__

доц. Тумаков О. І.
Голова методичної комісії _____

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історіографія історії Росії (з найдавніших часів до поч. XX ст.)» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки

бакалавр

(назва рівня вищої освіти, освітньо-кваліфікаційного рівня)

6.020302 історія

спеціальності (напряму) _____

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни є на основі досліджуваного предмета підвищити професійну підготовку студентів. Разом із загально методологічними дисциплінами й джерелознавством навчити студентів розбиратися в спеціальній літературі, критично підходити до неї, вибирати самому теми для дослідницької роботи й уникати промахів як у науковій, так й у практичній, насамперед, у педагогічній роботі.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни є вивчення закономірностей розвитку історичної науки в Російській імперії, її соціальних функцій як складової частини суспільно-наукової мети й духовної культури суспільства. Студенти повинні пам'ятати, що курс історіографії узагальнює й оцінює досвід дорадянської й радянської історичної науки, розкриває сутність і значення корінного перевороту у вивченні минулого, обумовленого виникненням і розвитком різноманітних теорій і методологій, показує неспроможність теоретико-методологічних і конкретно-історичних концепцій закордонної історіографії.

1.3. Кількість кредитів

2 кредити

1.4. Загальна кількість годин

72 години

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна / за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
4-й	-й
Семестр	
7-й	-й
Лекції	
32 год.	год.
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
40 год.	год.
Індивідуальні завдання	
год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:
знати :

що слово «історіографія» складається із двох грецьких слів: «історія», тобто розвідування, дослідження минулого, і «графо» - пишу. Поняття «історіографія» не однозначне. Таким терміном часто позначають історичну літературу по якому-небудь питанню, проблемі, періоду. Термін «історіографія» вживається як синонім історичних добутоків, історичної літератури взагалі. Термін «історіографія» має також значення історії історичних знань, історичної думки, історичної науки в цілому або в окремій країні. Одержання знання допоможуть сформувати в майбутніх фахівців здатність до оцінки стану й завдань сучасної історичної науки на різних етапах її розвитку.

вміти :

не залишати без уваги характер досліджуваного добутку й характер його викладу, стиль різних історичних епох; логічно мислити й викладати матеріал, робити логічні висновки, вести боротьбу проти перекручувань минулого російської історії.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1

Тема 1. Вступ. Предмет та завдання курсу.

Об'єкт і предмет пізнання історіографії як історії історичної науки в народів СРСР. Місця історіографії серед історичних дисциплін, її значення для розвитку наукових досліджень, педагогічної роботи й інших видів професійної діяльності історика. Ролі історіографії в ідеологічній боротьбі сучасності. Історіографія в системі вищого історичного утворення. Завдання й структура курсу історіографії.

Принципи й категорії періодизації процесу історичного поняття. Основні періоди й етапи розвитку історичних знань та історичної науки в Російській Федерації.

Етапи становлення й розвитку історіографії як спеціальної історичної дисципліни. Історіографічна література дорадянського періоду. Види історіографічних робіт.

Зародження історичних знань. Значення писемності для нагромадження історичних знань, функції історичних знань у ранньокласових суспільствах.

Тема 2. Історичні твори в Стародавній Русі.

Усна народна творчість X-XII ст. Перші письмові історичні твори. Літопис і літописний звід «Повість минулих літ». Провіденціалізм як основа світогляду літописців. Джерела складання літописів, прийоми відбору й тлумачення матеріалу. Феодальна ідеологія й політичні тенденції літописання. Формування схеми походження Русі й князівської династії в давньоруській історіографії, усвідомлення місця Русі в навколишньому світі. Літописання в російських землях і князівствах у період феодальної роздробленості. Місце давньоруського літописання в середньовічній анналістиці.

Історичні сказання, повісті, «слова». Ідеї єдності Російської землі й боротьби за незалежність у не літописних творах XII-XIV ст. Відбиття історії в житійній літературі.

Початок об'єднання російських земель і відродження загальноросійського літописання в XI - першій половині XV ст. Поява хронографа.

Тема 3. Утворення Російської держави й розвиток історичних знань.

Обґрунтування ідеології великокнязівської (царської) влади й відбиття суспільно-політичної боротьби другої половини XV-XVI ст. в історичних творах. Проникнення в російську історичну думку ідей Відродження, їхня переробка.

Літописання кінця XV-XVI ст. Посилення ролі держави в складанні й редагуванні літописних зводів. Концепція походження Російської держави й влади московських князів. Розширення кола джерел літописів, зміни в

характері оповідання. Загальноросійські літописні зводи. Лицьові зводи. Місцеве літописання. Поширення хронографів і відомостей про всесвітню історію.

«Статечна книга» та її вплив на наступний розвиток дворянської історіографії. «Історія про Казанське царство». Твори Івана IV й А. М. Курбського. Осмислення минулого в публіцистиці XVI ст.

Патріотичні й антикріпосницькі настрої народного епосу.

Тема 4. «Новий період» російської історії й історіографія XVII ст.

Зміни в характері й формі історичного оповідання, наростання прагматизму. Зростання зв'язків з європейською гуманістичною думкою.

Сказання й повісті про події початку XVII ст., їхня класова спрямованість і політична тенденційність. Елементи народних історичних подань в «Ісковських повістях»

Літописання XVII ст. «Новий літописець», його наступні редакції. Записний наказ. Відмирання літописання. Поширення рукописних історичних збірників. «Історія» Ф. Грибоедова. Відбиття соціальної боротьби в історичних добутках XVII в.

Тема 5. Соціально-економічні й культурно-гносеологічні передумови перетворення історичних знань у науку.

Зміна провіденціалізму раціоналізмом. Суспільні теорії раціоналізму й особливості їхньої інтерпретації на російському соціальному ґрунті. Розширення кола джерел, спроби встановлення причинно-наслідкових зв'язків, формування наукового апарату, нові форми історичних творів. Поширення перекладної історичної літератури, розвиток зв'язків зі слов'янською й західноєвропейською історіографією.

Тема 6. Нові явища в історіографії кінця XVII ст. Історіографія першої чверті XVIII ст.

«Історичне навчання». «Синопис». Творчість С. Медведєва. «Скіфська історія» А. Лізлова. Праці С. У. Ремізова. Перетворення Петра I та їх роль у розвитку історичних знань. Урядові заходи щодо збирання історичних пам'яток; організації архівної справи, пропаганда новітньої історії Росії й сусідніх країн. Історичні праці Ф. Прокоповича, Б. І. Куракіна, П. П. Шафірова, А. І. Манкєва й ін. «Гісторія свейскої війни».

В. М. Татищев, його державна й наукова діяльність, політичні погляди, мета занять історією. Внесок Татищева в розвідку й публікацію джерел. «Історія Російська». Теоретичні принципи Татищева, обґрунтування історичного прогресу з позицій раціоналізму. Розробка прийомів критики джерел. Проблеми етногенезу східних слов'ян. Концепція російської історії, прийоми викладу матеріалу. Висвітлення історії народів Росії. Вплив Татищева на російську історіографію.

Тема 7. Роль Академії наук у розробці російської історії.

Зародження просвітительської історіографії.

Внесок Г. Ф. Міллера у збір і публікацію історичних матеріалів. «Історія Сибіру». Діяльність А. Л. Шльоцера в Росії, розробка методів вивчення «Повісти временних років». Відношення іноземних учених до історії й культури Росії. Виникнення антинаукової "норманської теорії", її реакційна політична сутність.

М. В. Ломоносов. Особливості світогляду та ідеї просвітництва в його суспільних поглядах. Боротьба Ломоносова проти «норманістів». «Стародавня Російська історія» М. В. Ломоносова про значення російської історії. Питання етногенезу слов'ян, їхнього суспільного устрою. Періодизація російської історії. «Короткий російський літописець». Оцінка реформ Петра II. Історія російської культури, географія й економіка Росії у висвітленні Ломоносова. Значення його праць для розвитку історичної науки в Росії.

Тема 8. Суспільні умови розвитку історичної науки (остання чверть XVIII ст. - перша третина XIX в.

Формування капіталістичного укладу й розкладання феодальних відносин. Загострення класової й суспільно-політичної боротьби. Вплив європейської освіти на розвиток суспільної думки Росії. Використання ідей освіти ідеологами пануючих кіл Росії. Оформлення російського просвітництва, його пошуки в рішенні соціальних питань. Народження революційної думки.

Ріст суспільного інтересу до історії. Складання наукових центрів: університети, історичні суспільства. Викладання історії. Становлення історичної періодики. Нагромадження й публікація історичних джерел. Видавнича діяльність М. І. Новікова. Румянцевський гурток. Архіви, бібліотеки, музеї. Розвиток критики джерел, становлення археології, етнографії, історичної статистики. Російська й загальна історія.

Розквіт російської історіографії. М. М. Щербатов, М. М. Карамзін. Особливості раціоналізму й прагматизму Щербатова. Критика самодержавства з позицій аристократії. Історична тематика в публіцистиці Щербатова. Щербатов як археограф і джерелознавець. «Історія Російська від найдавніших часів», її концепція. Спроби обґрунтування альтернатив у російській історії й прогнозів на майбутнє. Історія XVIII ст. у висвітленні Щербатова. «Коротка повість про самозванців, що були в Росії».

Тема 9. Завершення формування принципів прагматичної історіографії.

М. М. Карамзін. Еволюція його світогляду й політичних поглядів. Карамзін – офіційний історіограф. «Історія держави Російської» і записка «Про древню й нову Росію». Погляди на історичний процес і завдання історика. Джерела праць Карамзіна й прийоми їхнього використання. Концепція історії Росії як історії самодержавства. Розуміння сутності, завдань і границь самодержавства. Періодизація історії Росії, оцінка її

основних етапів. Місце Росії у всесвітній історії. Літературні достоїнства праць Карамзіна. «Історія держави Російської» в оцінці сучасників і боротьба навколо її в російській історіографії XIX – початку XX в.

Критичний плин в історіографії. І. М. Болтін, його суспільно-політичні й філософські погляди. Критика праць Леклерка й Щербатова. Нові ідеї в працях Болтіна: внутрішня обумовленість історичного процесу, об'єктивні фактори історії. Болтін про завдання й методи історичної науки. Питання відбору й критики джерел. Концепція російської історії. Проблема феодалізму в Росії. Походження кріпосного права, місце Болтіна в російській історіографії.

Ф. Г. Еверс, його праці по історії російського права й формування родової теорії. Нове рішення проблеми етногенезу слов'ян; схема російської історії.

Тема 10. Зародження буржуазної історичної науки.

Пошуки нових об'єктів історичного дослідження. Історія торгівлі й промисловості в працях І. І. Голикова й М. Д. Чулкова. Місцева історія в працях В. В. Крестинина, А. І. Богданова, В. Л. Рубана й ін. Введення в оборот нових джерел.

Формування методологічних принципів нового напрямку, вплив на них передових ідей європейської філософії й історіографії, досягнень російської історичної думки.

Просвітительська й революційна історична думка. Соціологічні й історичні погляди С. Є. Десницького й І. А. Третьякова, спроби встановлення етапів у розвитку суспільства. Проблеми історії російської культури у творчості М. І. Новикова. Історичні погляди Я. П. Козельського.

А. М. Радищев – зачинатель революційної історичної думки в Росії. Джерела революційних поглядів Радищева, його філософські й суспільно-політичні погляди. Ідея боротьби «вольності» й «деспотизму». Питання про ролі особистості й народних мас в історії. Теорія прогресу. Висвітлення історії Росії з антикріпосницьких й антисамодержавних позицій.

Тема 11. Історичні погляди декабристів.

Революційний патріотизм. Критика декабристами історичної концепції Карамзіна. Тлумачення історії Росії в антисамодержавному дусі, інтерес до історії «народовладдя» і народних рухів. Погляди на реформи першої чверті XVIII ст. Історичні роботи М. М. Муравйова, М. О. Бестужева, В. Д. Сухорукова, А. О. Корниловича, М. І. Тургенєва. Декабристи - історики декабризму.

Тема 12. Основні тенденції в розвитку історичної науки (кінець 30-х – середина 90-х рр. XIX ст.).

Криза феодально-кріпосницького ладу. Розвиток соціальної й суспільно-політичної боротьби, її відбиття в розвитку історичної науки. Охоронна політика царату стосовно викладання й вивчення історії. Основні

риси, напрямки й форми розвитку історіографії вітчизняної історії в дорядянський період.

Поширення в Росії філософських теорій Гегеля, концепцій західноєвропейської буржуазної історіографії. Формування нових вимог до історичної науки як вираження об'єктивних потреб буржуазії, що розвивається.

Поширення позитивістської філософії історії. Наростання філолофсько-історичного еклектизму буржуазної історіографії.

Розвиток організації історичної науки. Кафедри російської історії університетів, історичні суспільства. Археографічна експедиція й Археографічна комісія. Музей. Бібліотеки. Архіви й архівна справа. Приватні збори документів. Організація історичної науки на місцях. Історична журналістика.

Розвиток проблематики. Економічна історія, історія мови й літератури, права, культури. Археологія й етнографія. Становлення історіографії як наукової дисципліни. Допоміжні історичні дисципліни. Публікація історичних джерел.

Тема 13. Криза дворянської історіографії.

Теорія офіційної "народності", її історичне обґрунтування в працях М. П. Погодіна й ін. Теза про корінне розходження історії Росії і Європи. Реставрація ідей провіденціалізму. Розвідки М. П. Погодіна про початок Русі, дослідження літописів. М. Г. Устрялов як історик Росії XVII–XVIII ст.

Історична думка й історичні праці слов'янофілів. Проблеми соціальної сутності слов'янофільства в історичній літературі; суперечливість суспільно-політичних переконань слов'янофілів. Методологічні основи слов'янофільської концепції вивчення історії Росії. Антитеза російської та всесвітньої історії. Загальне й особливе в роботах К. С. Аксакова, І. В. і П. В. Киреевских, А. С. Хомякова й ін. Російська громада й «народний дух», «земля» й «державна». Оцінка реформ Петра I. Роль слов'янофілів у розвитку слов'янознавства, вивчення історії російського селянства, мови, фольклору, побуту, культури. Праці І. Д. Беляєва, А. О. Попова й ін.

Західництво й оформлення державної школи в російській історіографії. Філософські основи державної школи. Дослідження К. Л. Кавелина по історії російського права й формування концепції «органічного» розвитку російської історії. Оформлення принципів державної школи в працях Б. М. Чичерина. Держава й народ в історії Росії. Теорія покріпачення й розкріпачення станів. Селянство й сільська громада. Вплив державної школи на розвиток ліберально-буржуазної історіографії в Росії.

Роль слов'янофілів і західників в ідеологічному обґрунтуванні буржуазних реформ у Росії.

Тема 14. Розквіт ліберально-буржуазної історіографії.

С. М. Соловйов і його роль у підйомі російської ліберально-буржуазної історичної науки, світогляду й політичні погляди Соловйова. Принципи

історизму, ідея органічного еволюційного розвитку. Народ, держава та особистість у концепції Соловйова. Всесвітня й російська історія; риси буржуазного націоналізму. Критика Соловйовим дворянської історіографії. «Історія Росії з найдавніших часів», монографії й статті Соловйова. Оцінка основних етапів російської історії. Введення Соловйовим нових історичних джерел і принципів їхнього вивчення. Історична концепція Соловйова як антитеза революційному перетворенню суспільства. Соловйов і державна школа в російській історіографії. Значення праць Соловйова в історії російської й світовій буржуазній історичній науці.

Творчість М. І. Костомарова. Формування поглядів Костомарова, демократичні тенденції в його ранніх роботах. Визначення завдань історичної науки, відношення до історичного факту й джерела. Ідея «національного духу» в історичних побудовах Костомарова, спроби протиставити державній школі погляд на боротьбу й взаємодію державних й етнічних початків. Концепція російської історії, її ліберально-націоналістичний характер. Костомаров як історик України.

В. О. Ключевський – видатний буржуазний історик післяреформеного періоду. Формування політичних переконань і наукових інтересів.

«Курс російської історії», спеціальні курси, монографії й статті В. О. Ключевського. Позитивізм Ключевського. Розробка загальної концепції історії Росії. Відмова від ідей органічного розвитку. «Теорія факторів». Ідеї еволюціонізму. Умови й рушійні сили історичного процесу. Проблема державності й народності. Трактатування поняття «суспільні класи». Періодизація російської історії, зміст її основних етапів, оцінка головних подій. Літературні достоїнства праць В. О. Ключевського. Ключевський як лектор. Риси назріваючої ідейно-теоретичної кризи буржуазної історіографії у творчості В. О. Ключевського кінця XIX – початку XX ст. Місце й значення В. О. Ключевського в російській і світовій історичній науці.

Тема 15. Революційно-демократичний напрямок в історіографії.

Теоретичні основи поглядів А. І. Герцена. Творчість М. Г. Чернишевського й М. А. Добролюбова. Діалектичний підхід до вивчення суспільних явищ. Народ, держава й особистість в історії. Революційний патріотизм. «Дух класової боротьби» у творах Чернишевського. Концепція російської історії. Боротьба Чернишевського й Добролюбова із дворянською й буржуазною історіографією. Питання історії слов'янства й народів Росії. Місце історичних поглядів революціонерів-демократів у розвитку вітчизняної історичної науки.

А. П. Щапов – історик-демократ. Формування світогляду. Дослідження розколу як соціального руху. Щапов про діяльність народних мас в історії Росії. Земсько-обласна теорія. Пошуки Щаповим матеріалістичного розуміння історії. Антрополого-соціологічна теорія. Щапов про роль і завдання інтелігенції в історичному процесі.

Народницька історіографія і її критика В. І. Леніним.

Тема 16. Поширення марксизму в Росії.

Г. В. Плеханов – теоретик і пропагандист наукового комунізму. Критика суб'єктивної соціології народництва. Плеханов про розвиток капіталізму в Росії. Висвітлення російського революційного руху й суспільної думки. Помилки в оцінці історичної ролі селянства; протиставлення Сходу й Заходу. В. І. Ленін про історію Росії.

М. М. Покровський – історик-марксист. Формування й розвиток його суспільно-політичних і філософських поглядів. Історична концепція Покровського - відбиття початкового етапу розвитку марксистської історіографії. «Російська історія з найдавніших часів».

Схема російської історії. «Нарис історії російської культури». Методологічні омани Покровського, помилки в оцінці класової боротьби, суспільного й революційного руху. Значення праць Покровського в боротьбі з ліберально-буржуазною історіографією й формування марксистської історичної концепції.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви модулів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	Усього	у тому числі				
		Лекції	семін.	лаб.	інд.	СР
1	2	3	4	5	6	7
Тема 1. Вступ. Предмет та завдання курсу.		2				
Тема 2. Історичні твори в Стародавній Русі.		2				
Тема 3. Утворення Російської держави й розвиток історичних знань.		2				
Тема 4. «Новий період» російської історії й історіографія XVII ст.		2				
Тема 5. Соціально-економічні й культурно-гносеологічні передумови перетворення історичних знань у науку.		2				
Тема 6. Нові явища в історіографії кінця XVII ст. Історіографія першої чверті XVIII ст.		2				
Тема 7. Роль Академії наук у розробці російської історії. Зародження просвітницької історіографії.		2				
Тема 8. Суспільні умови розвитку історичної науки (остання чверть XVIII ст. - перша третина XIX в.		2				
Тема 9. Завершення формування принципів прагматичної історіографії.		2				
Тема 10. Зародження буржуазної історичної науки.		2				
Тема 11. Історичні погляди декабристів.		2				
Тема 12. Основні тенденції в розвитку історичної науки (кінець 30-х – середина 90-х рр. XIX ст.).		2				
Тема 13. Криза дворянської історіографії.		2				
Тема 14. Розквіт ліберально-буржуазної історіографії.		2				
Тема 15. Революційно-демократичний напрямок в історіографії.		2				
Тема 16. Поширення марксизму в Росії.		2				
Всього годин	72	32				40

5. САМОСТІЙНА РОБОТА

Додатково: Написання резюме (есе), співбесіда.

6. Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Знання студентів оцінюється як з теоретичної, так і з практичної підготовки за такими критеріями:

- "відмінно" – студент міцно засвоїв теоретичний матеріал, глибоко і всебічно знає зміст навчальної дисципліни, основні положення наукових першоджерел та рекомендованої літератури, логічно мислить і буде відповідь, вільно використовує набуті теоретичні знання при аналізі практичного матеріалу, висловлює своє ставлення до тих чи інших проблем, демонструє високий рівень засвоєння практичних навичок;
- "добре" – студент добре засвоїв теоретичний матеріал, володіє основними аспектами з першоджерел та рекомендованої літератури, аргументовано викладає його; має практичні навички, висловлює свої міркування з приводу тих чи інших проблем, але припускається певних неточностей і похибок у логіці викладу теоретичного змісту або при аналізі практичного;
- "задовільно" – студент в основному опанував теоретичними знаннями навчальної дисципліни, орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, але непереконливо відповідає, плутає поняття, додаткові питання викликають невпевненість або відсутність стабільних знань; відповідаючи на запитання практичного характеру, виявляє неточності у знаннях, не вміє оцінювати факти та явища, пов'язувати їх із майбутньою діяльністю;
- "незадовільно" – студент не опанував навчальний матеріал дисципліни, не знає наукових фактів, визначень, майже не орієнтується в першоджерелах та рекомендованій літературі, відсутні наукове мислення, практичні навички не сформовані.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою	
	для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	відмінно	зараховано
80 – 89	добре	
70 – 79		
60 – 69	задовільно	
50 – 59		
1 – 49	незадовільно	не зараховано

7. Методи навчання

Лекція, застосування інформаційних технологій.

8. Методи контролю

Контрольна робота, іспит.

9. Розподіл балів, які отримують студенти

Контрольна робота 1	Підсумковий контроль (Іспит)	Сума
20	80	100 балів

1. Написання резюме (есе) на 1-2 стор. на запропоновані твори – 20 бал. (додатково)
2. Співбесіда з викладачем по запропонованій обов'язковій літературі – 15 бал. (додатково)

11. ЛІТЕРАТУРА, ЯКА РЕКОМЕНДУЄТЬСЯ ДЛЯ НАПИСАННЯ РЕЗЮМЕ (ЕСЕ)

- 1.Аввакум. Житие протопопа Аввакума им самим написанное . М.: - 1960.
- 2.Дашкова Е. Р. Записки Е. Дашковой. Л.: - 1985
- 3.Екатерина II. Записки императрицы Екатерины II. – М.: - 1990
- 4.Карамзин Н. М. Записка о Древней и Новой России. – М.: - 1911
- 5.Ключевский В. О. Сказания иностранцев о Русском государстве. Сочинения. – М.: 1998
- 6.Ключевский В. О. Боярская дума в России. Сочинения. – М.: 1998
- 7.Место российской истории во всемирной истории. По материалам Письма русского путешественника. Н. М. Карамзина. – Л.: - 1984
- 8.Переписка Ивана Грозного с Андреем Курбским. – М. – 1998. (и другие издания)
- 9.Пештич С. Л. “Синописис” как историческое произведение. //Труды отдела древнерусской литературы. – 1958. – Т. 15
- 10.Посошков И. Т. Книга о скудости и богатстве. – М.: - 1951
- 11.Радищев А. Н. Путешествие из Петербурга в Москву. – М.: 1985
- 12.Сказание о князьях владимирских. //Памятники литературы Древней Руси. Конец XV- первая половина XVI века. – М.- 1984
- 13.Сочинения Ивана Семеновича Пересветова. //Памятники литературы Древней Руси. Конец XV- первая половина XVI века. – М.- 1984
- 14.Сочинения Максима Грека. //Памятники литературы Древней Руси. Конец XV- первая половина XVI века. – М.- 1984
- 15.Соловьев С. М. Публичные чтения о Петре Великом. – М.: - 1984
- 16.Щербатов М. М. О повреждении нравов в России. – М.: - 1985

12. Література до курсу

1. Астахов В. И. Курс русской историографии. – Харьков. – 1965.
2. Историография истории СССР с древнейших времен до Великой Октябрьской социалистической революции.// Под ред. В. Е. Иллерицкого и И. А. Кудрявцева. – М., 1971.
3. Сахаров А. М. Историография истории СССР. Досоветский период. – М., 1978.
4. Шапиро А. Л. Русская историография в период империализма. – Л., 1985
5. **Шапиро А. Л. Историография с древнейших времен по XVIII век. – Л., 1982**
6. Сборник материалов по истории исторической науки в СССР (конец XIX – начало XX в.). Учебное пособие. // Под ред. И. Д. Ковальченко. – М., 1985.
7. Иллерицкий В. Е. С. М. Соловьев. – М., 1980.
8. Нечкина М. В. Василий Осипович Ключевский: История жизни и творчества. – М., 1974.
9. Волк С. С. Исторические взгляды декабристов. – М., 1968.
10. Дружинин Н. М. Воспоминания и мысли историка. – М., 1979.
11. Иллерицкий В. Е. Революционная историческая мысль России (домарксистский период). – М., 1974.
12. Киреева Р. А. Изучение отечественной историографии в дореволюционной России с середины XIX в. до 1917 г. – М., 1983.
13. Пештич С. Л. Русская историография XVIII в.: В 3 частях. – Л., 1961-1971.
14. Пинчук Ю. А. Исторические взгляды Н. И. Костомарова. – К., 1984.
15. Сахаров А. М. Методология истории и историографии; Статьи и выступления. – М., 1981.
16. Рубинштейн Н. Л. Русская историография. – М., 1941.
17. Федосов И. А. Из истории русской общественной мысли XVIII ст. М. М. Щербатов. – М., 1967.
18. Черепнин Л. В. Исторические взгляды классиков русской литературы. – М., 1968.
19. Черепнин Л. В. Отечественные историки XVIII-XX вв. – М., 1984.
20. Черепнин Л. В. Русская историография до XIX в. – М., 1957.

Питання до контрольної роботи та іспиту

1. Об'єкт та предмет пізнання історіографії як історії історичної науки.
2. Основні періоди та етапи розвитку історичних знань та історичної науки.
3. Історичні твори в Давній Русі.
4. Літописання кінця XV – XVI ст. Посилення ролі держави в укладанні та редакції літописних зводів.
5. “Степенна книга” та її вплив на подальший розвиток історіографії.
6. Зміни в характері та формі історичного оповідання, наростання прагматизму в XVII ст.
7. Нові явища в історіографії кінця XVII ст. “Синопис”
8. В. Н. Татищев, його державна та наукова діяльність.
9. Г. Ф. Миллер та М. В. Ломоносов. Дискусія про норманське походження Давньоруської держави..
10. Вплив європейського просвітництва на розвиток громадської думки в Росії в останній третині XVIII ст.
11. Особливості раціоналізму та прагматизму М. М. Щербатова. Його робота “О повреждении нравов в России”.
12. І. І. Болтін, його громадсько-політичні погляди. Критика праць Леклерка та Щербатова.
13. М. М. Карамзін, еволюція його світогляду та політичних поглядів. “История государства Российского”.
14. А. Н. Радищев – зачинатель революційної історичної думки в Росії.
15. Історичні погляди декабристів.
16. Теорія офіційної “народності”, її історичне обґрунтування в працях М. П. Погодіна та Н. Г. Устрялова.
17. Історична думка та історичні праці слов'янофілів.
18. Західництво та оформлення державної школи в російській історіографії. К. Д. Кавелин и Б. Н. Чечерин.
19. С. М. Соловьев та його роль в розвитку російської історичної науки.
20. Значення праць С. М. Соловьева в історії російської та світової історичної науки.
21. Концепція російської історії в працях М. І. Костомарова. Демократичні тенденції в його працях.
22. В. О. Ключевский – визначний історик пореформеного періоду. “Курс русской истории”.
23. Позитивізм В. О. Ключевского. Розробка ним загальної концепції історії Росії.
24. Революційно-демократичний напрямок в історіографії.
25. Народницька історіографія.
26. Розробка В. І. Леніним історії Росії пореформеного періоду. “Развитие капитализма в России”.
27. М. Н. Покровский – історик-марксист. Історична концепція Покровського – відображення початкового етапу розвитку марксистської історіографії.